

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

ΤΟΜΟΣ Α ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΑΣΤΡΟΔΗΜΗΤΡΗΣ
■ ΕΠΟΣ ΔΙΓΕΝΗ ΑΚΡΙΤΑ ■ ΚΡΗΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ
■ ΔΗΜΩΔΗΣ ΠΟΙΗΣΗ

ΤΟΜΟΣ Β' Μ. Μ. ΠΑΠΑΓΩΑΝΝΟΥ
■ ΦΑΝΑΡΙΩΤΕΣ (Βηλαράς, Χριστόπουλος κ.λπ.)
■ ΠΡΟΣΟΛΩΜΙΚΟΙ
■ ΕΠΤΑΝΗΣΙΑΚΗ ΣΧΟΛΗ (Σολωμός, Κάλβος κ.λπ.)

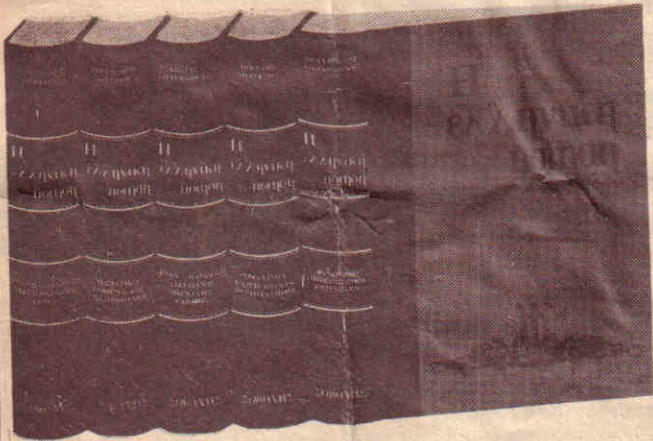
ΤΟΜΟΣ Γ' Μ. ΜΕΡΑΚΛΗΣ
■ ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΙΣ (Ζυλοκόστας, Παράσχος, Σούτσος κ.λπ.)
■ ΕΠΟΧΗ ΕΘΝΙΚΩΝ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΩΝ (Παλαμάς, Έφταλιώτης, Πορφύρας, κ.λπ.)
■ ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΤΟ ΒΟΡΡΑ
■ ΟΙ ΣΑΤΙΡΙΚΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΓΟΝΟΙ

ΤΟΜΟΣ Δ' ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΣ
■ ΝΕΟ ΑΙΜΑ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΗ (Μελαχρινός, Σικελιανός, Βάρναλης, Αιγέρης, Καζαντζάκης)
■ ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΟΣ ΚΥΚΛΟΣ (Καβάφης, Μάγνης, Άλιθέρης, κ.λπ.)
■ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΑΝΑΝΕΩΣΕΙΣ (Φιλόρας, Λαπαθιώτης, Ουράνης, Καρωτάκης, Άγρας, Πολυδούρη, κ.λπ.)
■ ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΙ ΚΑΙ ΕΠΙΓΟΝΟΙ (Καβαβιάς κ.λπ.)

ΤΟΜΟΣ Ε' ΑΛΕΞ. ΑΡΓΥΡΙΟΥ
■ ΝΕΩΤΕΡΙΚΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ (Παπατσώνης, Δρίβας, Ντόρος, Ράντος, Σεφέρης, Σαραντάρης, Έμπειρικός, Βρεττάκος, Έλύτης, Ρίτσος κ.λπ.)

ΤΟΜΟΣ ΣΤ' ΑΛΕΞ. ΑΡΓΥΡΙΟΥ
■ ΠΡΩΤΗ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΓΕΝΙΑ (Δημάκης, Δικταίος, Παπαδίτσας, Κακναβάτος κ.λπ.)

ΤΟΜΟΣ Ζ' ΑΛΕΞ. ΑΡΓΥΡΙΟΥ
■ ΔΕΥΤΕΡΗ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΓΕΝΙΑ (Χριστιανόπουλος, Δημουλά, Άσλάνογλου κ.λπ.)

Τιμή κάθε τόμου 1500 δρχ.
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΟΚΟΛΗ Γραβιάς 10-12 τηλ. 3605-520

ΜΟΥΣΙΚΗ

ΚΘ 'Ηχοι από το Λευκό Πύργο

Γιώργος Λεωτσάκος

1. «Τόσκα» στη Θεσσαλονίκη
Την Όπερα Θεσσαλονίκης, παράρτημα του Κρατικού Θεάτρου Βορείου Ελλάδος που άρχισε να λειτουργεί τον Ιανουάριο του 1978, η νέα διοίκηση του οργανισμού έχει κάθε διάθεση όχι μόνο να διατηρήσει, αλλά και να βοηθήσει να προκόψει ακόμη περισσότερο: όχι απλώς σε πλήρη ομοψυχία με το φιλόμουσο κοινό της συμπρωτεύουσας, αλλά με όλη τη διάθεση να ξεπεράσει τις προσδοκίες-του. Το κοινό αυτό εξάντλησε στο άψε - σβήσε όλα τα εισιτήρια των πέντε παραστάσεων της Τόσκα, πέμπτου κατά σειρά έργου (μετά το «Φιντέλιο», το «Μαγικό Αυλό», τον «Θέλλο» και τη «Νόρμα») που ανεβάζει η λυρική σκηνή του Βορρά. Μιας διδασκαλίας χαμηλού κόστους που, παρά τις μύριες δυσκολίες της υλοποίησής-της, μας έδωσε την πιο χεροπιαστή απόδειξη του πόσο επικτά και ρεαλιστικά είναι τα όσα, (στα 21 χρόνια της όποιας κριτικής) πορείας-μας ζητούμε για το λυρικό θέατρο της Αθήνας.

Το κυριότερο δίδαγμα από την τόσο παρήγορη εμπειρία της παρακολούθησης αυτής της διδασκαλίας ήταν η θαυμαστή απόδοση των τοπικών δυνάμεων και παραγόντων κάτω από καθοδηγήσεις έμπειρες, σώφρονες, ευαίσθητες και καλλιτεχνικά έντιμες: ανέκαθεν πιστεύαμε ότι συστηματική δουλειά με καλούς και σοβαρούς δασκάλους που να πονάνε την τέχνη χρειάζονται οι μουσικές-μας δυνάμεις για να ορθοποδήσουν. Και πρώτα πρώτα η ορχήστρα, με επικεφαλής τον Αλέξανδρο Συμεωνίδη. Ήταν η ίδια αυτή Κρατική Ορχήστρα Θεσσαλονίκης (Κ.Ο.Θ.) που το Σεπτέμβριο οι κάθε λογής παρεκτροπές-της από το σωστό τονικό ύψος λίγο είχε λείψει να μας τρέψουν σε φυγή από το Ηρώδειο; (Βλ. κριτική-μας, «ΑΝΤΙ», τχ. 164 της 7.11.80, σελ. 44). Κι, όμως, οι μουσικοί αυτοί που, επιπλέον, αγνοούσαν το έργο (αφού είναι μουσικοί συμφωνικής ορχήστρας και όχι ορχήστρας όπερας), μέσα σ'ελάχιστες δοκιμές έκαναν θαύματα μ' ένα μαέ-

στρο που πήγε τέλεια προετοιμασμένος, έχοντας καταβροχθίσει και αφομοιώσει την παρτίτουρα, ως την εσχατή λεπτομερεία-της. Ένας ένας οι φθόγγοι, ως τον πιο «απαράτητο», όχι απλώς ακούγονταν καθαρά, αλλά ζούσαν, εκφράζονταν με τη μεγαλύτερη απλότητα κι ενάργεια, ενώ οι φράσεις ξετυλιγόταν σμιλεμένες μ' εξαιρετική πλαστικότητα σε μια ανάλαφρη κι ανέρη δυναμική: λίγες φορές στον τόπο-μας έχουμε ακούσει ορχήστρα όπερας να συνοδεύει και να πλαισιώνει με τόσο αβρότητα τις φωνές. Η θαύμασια ενορχήσωση του Πουτσίι, ζωντανεμένη μες στο χώρο με θαυμαστή αναγλυφικότητα από μια ορχήστρα που είχε ξαναβρει σ' ένα υπολογίσιμο ποσοστό την ικανότητά-της για η-χόχρωμα ακουγόταν σα Ραβέλ. Βέβαια, σε μια κάπως σχολαστική ιεράρχηση των δυο αυτών αξιών, διαισθανόμαστε ότι ο άξιος μαέστρος έδινε ανεπαισθήτα μεγαλύτερη σημαδία στο καθαρά μουσικό μάλλον, παρά στο δραματικό στοιχείο, μ' όλο που πολύ λίγες φορές έχουμε ακούσει με μεγαλύτερη εσωτερικότητα τις θείες μελωδίες της γ' πράξης.

Ανάλογα, ισχύουν και για τη χορωδία που όσο κι αν το μέρος-της είναι σχετικά μικρό, περιέχει δυσκολίες κάθε άλλο παρά ευκαταφρόνητες — ιδίως στην α' πράξη. Και εδώ η Έλλη Νικολαΐδη έκαμε σωστά θαύματα ηχητικής καθαρότητας, τονικής ακρίβειας στα πιο επικίνδυνα σημεία και μουσικά άνετες εκφορές, με τους τοπικούς χορωδούς. Ανάλογα λειτούργησαν και οι Θεσσαλονικείς που υποδύθηκαν τους δευτερευόντες ρόλους — μερικοί απ' αυτούς αγνοί ερασιτέχνες με την ευγενικότερη σημασία της λέξης: Αχιλλέας Τσανταλός (Αντζελότι), Δημ. Παπαγεωργίου (εκκλησάκης), Χαράλ. Αντωνιάδης (αστυνομικός Σπολέτα), Στέργιος Θεοδωρόπουλος (εκείνος υποδύονταν το Sciarone), Πολυχρόνης Νότας (δεσμοφύλακας) και Αμαλία Παπαδοπούλου (βοσκόπουλο).

Ήταν θαύμα το ότι συνπήραν αρμονικά και πέτυχαν μια ομοιογένεια φωνητικού και τραγουδιστικού ύψους με λυρικούς-μας καλλιτέχνες, περισσότερο καταξιωμένους και στον τόπο-μας και, κυρίως σε μεγάλα λυρικά θέατρα του εξωτερικού, φορείς μιας συγχρονισμένης, πνευματικότερης αντίληψης για το λυρικό θέατρο, που δίνει στην άρθρωση του λόγου και στη υποκριτική τόνση σημασία όση και στη μουσική. Τι άλλο νά πούμε για μια Αντιγόνη Σγυούρδα (Φλόρια Τόσκα

— η άριά-της *Vissi d' arte, vissi d' amore* «Ζούσα με την τέχνη, ζούσα με τον έρωτα» ήταν πραγματικός μονόλογος), για ένα Θάνο Πετράκη (Μάριο Καβαρντότσι) και για ένα Λούη Μανίκα, που μπόρεσε να δώσει ακόμη και κάποιες πινελιές ανθρωπιάς στο θηριώδη Σκάρπια, πέρα από το να τους ευχαριστήσουμε για την ευφορία που μας χάρισαν;

Τελευταία, αλλά διόλου έσχατη, η σκηνοθεσία του Σπύρου Ευαγγελάτου, λειτουργικότετη, μας φάνηκε, ότι σε γενικές γραμμές ακολουθούσε εκείνη των Αθηνών, εδώ και μερικά χρόνια: αν δε σφάλουμε, νομίζουμε ότι είχε κάπως απαλύνει την προβολή του πολιτικού στοιχείου στην α' πράξη — από τα μεγαλύτερα «ατού» της αθηναϊκής διδασκαλίας. Γιατί, όμως, γέμισε το γραφείο του Σκάρπια με κεριά, με τόσα κεριά; Η καμένη η κυρία Σγούρδα χρειάστηκε να σβήσει καμιά ντουζίνα, με φουσημάτα αναπόφευκτα ηχηρά (ούτε τουρτα γενεθλίων να ήταν!) ενώ και η ίδια και ο κ. Συμεωνίδης στην ορχήστρα θα πρέπει να πέρασαν άσχημα χτυποκάρδια, επειδή μερικά δεν έβρισκαν με το πρώτο. Ας είναι. Ο,τι ακριβώς χρειαζόταν το έργο τα σκηника και τα κοστούμια του Νίκου Πετρόπουλου. Πιστή αναπαράσταση μιας εποχής. Επί πλέον, η σύλληψη του γραφείου του Σκάρπια, στη β' πράξη, έδινε έντονη τη αίσθηση της «φωλιάς» του θεριού. Τελειώνουμε μ' ένα εύσημο υπέρπαιος στο κοινό της Θεσσαλονίκης: παρακολούθησε την παράσταση *σιωπλά*, αντίθετα από μερικούς θαμώνες των αθηναϊκών «Ολυμπίων», που πριν από την παράσταση λες και καταναλίσκουν τόνους... γλιστρίδας, με αποτέλεσμα να θέλουν τουλάχιστον φιώτορ. Και χειροκρότησε με την ψυχή-του στο τέλος, αφού είδε όλη την παράσταση. (Θεάτρο Μεγάρου Εταιρίας Μακεδονικών Σπουδών, Σάββατο 15.11.80. «Πρώτη» 13.11.80.)

2. 'Αλική Μπαλάς στην Κ.Ο.Θ.

Μείνουμε στη Θεσσαλονίκη δυο ακόμη μέρες για ν' ακούσουμε το νέο μαέστρο και συνθέτη 'Αλική Μπαλά (γ. 1948), να διευθύνει την Κ.Ο.Θ. Κι αξίζει τον κόπο: καλομελετημένη, αβίαστη και πλαστική η κινησεολογία-του αποδείχτηκε περίσσεια ικανή να μεταμορφώνει την ίδια πάντα ορχήστρα, αλλά και να μεταμορφώνεται — προσαρμόζεται η ίδια, με αξιοσημείωτη ευστοχία, στις απαιτήσεις έργων τόσο διαφορετικών μεταξύ-τους, όσο το Ρέβιμ με φωτισμούς (έτσι θ' αποδιδάμε το *Requiem en lumiere*, 1976, παγκόσμια «πρώτη» στη Θεσσαλονίκη) του Βερολινέζου μαθητή του Μεσιάν Βόλφγκανγκ Κλίντ (Κλίντ, γ. 1941), η

ανεπανάληπτης εφηβικότητας «Μπυρλέσκ» (1885 - 86) για πιάνο και ορχήστρα του Ρίχαρντ Στράους και η «Γαλάζια Ραψωδία» (1924) του Γκέρσουίν: πρωτοποριακό κιαροσκοφό σύμμεκτων ηχοχρωμάτων με μακρόσυρτες «διαστρώσεις» το πρώτο, μεταρομαντισμός το δεύτερο, συμφωνική τζαζ το τρίτο, συνεποτελούσαν ένα πρότυπο, ενδιαφέρον πρόγραμμα, μακριά από τις θλιβερές πεπατημένες (εισαγωγή, κοντσέρτο, συμφωνία...) των προδικών εμφανίσεων της ΚΟΘ.

Και στα τρία έργα η ορχήστρα έπαιξε συντονισμένα, καθαρά, με τις διάφορες ομάδες οργάνων σε ευδιάκριτα ηχητικά επίπεδα. Τα κορυφώματα της δυναμικής από έργο σε έργο ήταν αξιολογημένα με περίσσεια προσοχή κι ευαισθησία, ενώ ένα άψογα ελεγμένο ρυθμικό νεύρο αρχιτεκτόνησε άρτια και τα τρία έργα. Ξανά είχαμε την εντύπωση μιας άλλης ορχήστρας! Η ψυχική ευφορία που μας μετέδιδε ο νέος μαέστρος και η έκδηλη προσπάθεια της ορχήστρας ν' ανταποκριθεί σ' ό,τι ζητούσαν ο ίδιος και τα έργα, μας έκανε να ξεχνούμε τις (αραιότερες) υπομνήσεις κάποιων τεχνικών-της ελλείψεων ή ακόμη και τη ρυθμική πλαστικότητα του σολίστ Αμερικανού πιανίστα Τζέφρεϋ Ρόμπινς παρά την άψογη δακτυλική τεχνική και τον ωραίο ήχο ισολέδωσε και τον Στράους και το Γκέρσουίν, ανάγοντας και τους δυο στα μέτρα ενός ψυχρονευρωτικά παιγμένου Λίστ. Οι ίδιες φράσεις ωραία τραγουδημένες ή με ρυθμική ευφράδεια παιγμένες από την ορχήστρα, ακούγονταν περίπου σαν... τριγμός οδόντων από το πιάνο!

Με περισσότερα χρόνο δοκιμών θα είχαμε ασφαλώς το ίδιο αγαθά αποτελέσματα και στη σπάνια (δυστυχώς!) ακουόμενη «Βοημηκή Σουίτα», σε ρε μείζ, έργο 39 (1879 ο κατάλογος έργων του συνθέτη, στη μεγάλη μουσική εγκυκλοπαίδεια *MGG*, την αναφέρει, όμως, ως «Τσεχική Σουίτα» (*Tschechische*) του Ντβόρζακ, φολκλορικής εμπνευσής μελωδικό νάμα. Κουρασμένα, θαρρείς, από την προσπάθεια να βγάλει τρία έργα ασφαλώς δυσκολότερα απ' εκείνα που συνήθως παίζει, η ορχήστρα δεν ανταποκρίθηκε στις προτροπές του νέου μαέστρου, τόσο τεχνικά όσο και εκφραστικά. Τέλος, ένα απλό εγκώμιο, αξίζει το έργο του Κλίντ, πιθανότατα το πιο «προχωρημένων» τάσεων που έπαιξε ποτέ η ΚΟΘ: ήταν απλό, μορφικά σαφές, κομψό, δίχως έντονες υπομνήσεις άλλων γραφών και, κυρίως, λακωνικό και περιεκτικό. (Μέγαρο Εταιρίας Μακεδονικών Σπουδών, Δευτέρα, 17.11.1980.)

...και η αθηναϊκή μουσική ζωή

1. Ένα μεξικανικό μπαλέτο

Με την προσπάθειά-της για την προβολή ελληνικών πολιτιστικών αξιών και το ευρύ φάσμα παραδοσιακών και σύγχρονων μορφών τέχνης, που παρουσίασε η Έκφραση '79-'80, το φεστιβάλ που διοργάνωσε πέρσι, σε χρόνο μηδέν, το υπουργείο Πολιτισμού για να τονώσει τη χειμερινή καλλιτεχνική κίνηση, δημιούργησε ωραίες ελπίδες για το μέλλον. Αισιόδοξα χαιρετίζουμε, λοιπόν, και τη φετινή-του έναρξη — ας όψεται η φτώχεια της Αθήνας σε αίθουσες! — στο Δημοτικό Πειραιώς: που σημαίνει ότι οι προσφορές στο μοιραίο θα είναι προστιότερες στο κοινό των νοτιών προστίων και συνοικιών...

Πρώτη από τις εκδηλώσεις της φετινής Έκφρασης που σχολιάζουμε είναι το αφιερωμένο στο σύγχρονο χορό Εθνικό Μπαλέτο του Μεξικού, με εμπυχωτρία τη χορογράφο κ. Γκιερμίνια Μπράβο. (Δικές-της οι χορογραφίες, εκτός άλλης αναφοράς). Μας παρουσιάστηκε σα σχηματισμό «δοματίου» θα λέγαμε: μια δεκαπεντάδα καλλίκορμοι χορευτές και χορεύτριες που, έχοντας ξεπεράσει όλα τα προβλήματα τεχνικής, αφιερώνουν τη δεξιοτεχνία και τις ευαισθησίες-τους στην ερμηνεία χορογραφικών «κειμένων» σε μια ενδιαφέρουσα «γραφή» — ευφά συνιστάμενη πολλών νεότερων ιδιωμάτων, από τον εκφραστικό χορό, στη Μάρθα Γκράχαμ, στο Μπεζάρ, ως κι αυτόν τον Μερς Κάννινγκαμ. Όμως, δε μας κέρδισαν μόνον οι χορογραφίες και η ερμηνεία-τους, αλλά κυρίως, η ευαίσθητη σχέση-τους με τη μουσική. Θεωρώντας θλιβερά δεδομένη την αναισθησία στον έντεχνο ήχο τουλάχιστον των 90% των απανταχού της γης χορογράφων, είχαμε κάθε λόγο ν' ανησυχούμε από τα ονόματα των συνθετών που τα έργα-τους κάλυ-

πταν μουσικά τους διάφορους «αριθμούς» του προγράμματος: Μάλερ (ξέρουμε θα πώς έσπασε τα μούτρα-του πάνω στη μουσική-του ένας Μπεζάρ!), Μπαχ, Μπέριο, Ξενάκης, Λούκας Φος.

Όμως, στους εναρκτήριους 'Ηρωες η κ. Μπράβο είχε την ευαισθησία να διαλέξει σα μουσική το συνεχές δραματικό ανέβασμα του α' μέρους της 6ης Συμφωνίας του Μάλερ, πάνω σ' ένα έμμοιο εμβατηριακό ρυθμό που όχι μόνο ενήργησε σαν καταλύτης ανάλογης κινησεολογικής έξαρσης αλλά και φαινόταν να την οδηγεί όπου ήθελε, σα μαγνήτης. Στο Χορό για έναν έφηβο, το μεταφυσικό πλάτος του Πρελούδιου από τη Σουίτα σε ρε ελ. για σόλο βιολοντσέλο, του Μπαχ, ερμηνευμένη από τον Καζάλς, ταυτίστηκε με την υπαρκτή αγωνία ενός Νάρκισσου που λες κι αναζητά τον αένα ασύλληπτο κι αιώνιο, αστρικό εαυτό-του. (Πολύ λιγότερο επιτυχημένη η Λέαινα-Κυνηγός, πάνω στη Σουίτα σε ντο. ελ., πάντα για σόλο βιολοντσέλο, του Μπαχ: εδώ, σε πλήρη αποσχέτιση με το συνθέτη, απλώς χαρήκαμε την αισθησιακή ομορφιά της Αντόνια Κιρόζ που χόρευε με την πλούσια πυρόξανθη κόμη-της. Στη Συνέχεια, (χορογρ. Χαϊμ Μπλανκ), πάνω σε μια Σονάτα (όπως τουλάχιστον μας είπαν) για βιολί, βιόλα και τσέλο, του Μπέριο, ο χορός ενέργησε σχεδόν σαν... προαγωγός μιας συναρπαστικής, παρά τη μακρηγορία-της, μουσικής με «γευστικότερες» διαφωνίες, δουλεμένες σε φίνα αραβουργήματα. Τα στεγνά, ασκητικά, ασεξουαλικά σχεδόν «Πιθοπρακτά», από τις πιο ενδιαφέρουσες συλλήψεις του Ξενάκη, πυροδότησαν περιέργως, μια έξαρση χορογραφικού ερωτισμού στο *Acuamarintima* (χορογρ. Φεδερικό Κάστρο). Και το «Παράδειγμα» του Αμερικανού συνθέτη Λούκας Φος, όργιο συμμετρικών ρυθμών, φωνηματικού λόγου και μοντέρνων ηχοχρωμάτων με αναφορές στον κόσμο του ροκ, ήταν άμεση πρόκληση για μια χορογραφική ερμηνεία, όπως εκείνη του Ελίκεντρου. Διαμάντι της προσφοράς του μεξικανικού συγκροτήματος, από τις ωραιότερες χορογραφικές συλλήψεις που έχουμε δει τα τελευταία χρόνια, η Μελέ-